

MAXSUS OPERATSIYADA ZIRHLI TEXNIKALARNING SAMARASI

O.Y.Kamolov

O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari Akademiyasi
o‘qituvchisi

Annotatsiya: maqolada Rossiyaning maxsus operatsiyasida zirhli texnikalardan samarali foydalanish masalalari haqidagi fikrlar yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tank, jang, vazifa, yashovchanlik, harakatchanlik, o‘q-dori, zirh, talofat, dushman, piyoda, zirhli texnika, o‘zi uchar uchuvchisiz apparat.

Аннотация: в статье речь идет о эффективном использовании бронетанковой техники во время спецоперации России.

Ключевые слова: танк, сражение, задача, живучесть, подвижность, боеприпас, броня, повреждение, противник, пехота, бронетехника, БПЛА.

Annotation: the article talks about the effective use of armored vehicles during a Russian special operation.

Key words: tank, battle, task, survivability, mobility, ammunition, armor, damage, enemy, infantry, armored vehicles, UAV.

Ukrainadagi maxsus operatsiya tanklar XXI asrda ham o‘zining aktualligini yo‘qotmaganligini ko‘rsatmoqda, vaholangki tanklarning Birinchi jahon urushida paydo bo‘lishidan buyon ularning armiyadagi roli va o‘rni haqidagi bahslar to‘xtagani yo‘q. Urushlar orasidagi davrlarda tanklarning taqdiri haqidagi munozaralar davom etdi, ularning qaysilari – piyodalarni qo‘llab quvvatlaydigan, qaysilari kreysler – yorib o‘tish tanklari, qaysilari – tanketkalar va ular qanday miqdorda bo‘lishlari kerak.

Ularni taktik va tezkor taktik qo‘llash bo‘yicha aniq loyihalar ishlab chiqishga harakatlar qilindi. Har qanday yirik operatsiyalarning ajralmas qismi hisoblangan ikkinchi jahon urushidan keyin tanklarning kelajagi ustida bulutlar quyuqlasha boshladi.

Bu birinchi navbatda aviatsiyaning imkoniyatlari keskin ortishi bilan bog‘liq bo‘ldi, shuningdek, piyoda askarlarning tankka qarshi qurollar bilan ta‘minlanishi ham muhim o‘rin tutadi. Bu qurollar bir muddat zirhli texnikalarning himoyalarni ortda qoldirib, ularni yengil nishonga aylanishiga olib keldi.

Konstruktorlar tanklarning himoyasini oshirish maqsadida ularning og‘irliklarini orttirishga, zirhli himoyaning optimal variantlarini qidirishga majbur bo‘lishdi. Buning yaqqol misoli sifatida sovet konstruktorlari tomonidan yaratilgan, korpusi yapaloq shakldagi to‘rt zanjirli «279-obyekt»ni keltirish mumkin. Bundan tashqari omuxtalangan zirh, so‘ngra passiv va aktiv dinamik himoyalarni aytish mumkin.

Natijada urushdan keyingi uchinchi va to‘rtinchi avlov tanklari yaratilishiga qaramasdan ularning jang maydonida tez talofat ko‘rishlari haqidagi munozalar to‘xtamadi. Lekin tarafdorlar yoki qarshilarning nazariy xulosalarini amalda sinab ko‘rishning imkoni yo‘q edi.

Bir tomondan tanklar 1980-1988-yillardagi arab-isroil urushida, «Cho‘ldagi to‘fon» operatsiyasida, AQShning 2000-yilda Iroqqa bostirib kirishida, 2020-yilda Tog‘li Qorabog‘da, 2011-2022-yillarda Suriyada tanklar ko‘p miqdorda qo‘llanildi.

Tabiiyki, tanklar yana ko‘plab harbiy to‘qnashuvlarda qo‘llanildi, shuni ta’kidlab o‘tish kerakki, zamonaviy urushlarning ko‘pida turli potensialga ega bo‘lgan dushmanlar jang qilishdi, jang maydonida esa – turli avlod tanklari to‘qnash kelishdi.

Rossiyaning maxsus opresiyasi boshlanishi bilan vaziyat keskin o‘zgardi. Tanklar Ukraina ziddiyatida 2014-yildan buyon qo‘llanib kelingan bo‘lsada, 2022-yilda har ikki tomondan deyarli bir turdagi tanklar ko‘p miqdorda qo‘llanildi.

Rossiya va Donbass armiyalari tarkibida turli modifikatsiyadagi T-62, T-64, T-72, T-80 va T-90 tanklari, Ukraina Qurolli Kuchlari tarkibida T-64, T-72, T-80, «Oplot» va T-55 tanklari bor edi. 24-fevral sanasida har ikki tomondan qo‘llanilgan tank guruhlarining aniq soni ma’lum bo‘lmasada, ularning soni 1,5–2 mingtadan kam bo‘lmagan.

Ikki yildan ortiq olib borilayotgan jangovar harakatlar shuni ko‘rsatayaptidiki, uchuvchisiz uchish apparatlari ko‘rinishidagi yangi xavf paydo bo‘lishiga qaramasdan, XXI asrdagi qurolli to‘qnashuvlarda ham tanklar o‘z o‘rnini yo‘qotgani yo‘q.

Piyodalarga yordamchi

Tanklar avvalgidek jang maydonida yoki shaharlardagi janglarda piyodalarni bevosita qo‘llab quvvatlovchi asosiy vosita sifatida foydalaniladi. G‘arb ekspertlarining fikriga ko‘ra tanklardan bu usulda foydalanish, ularning dushman himoyasini yorib o‘tishdek xususiyatidan to‘liq foydalanish imkonini bermaydi.

Boshqa tomondan qaraganda har bir tank tomonidan sarflangan o‘q-dori va ularni to‘g‘ri qo‘llash shuni ko‘rsatayaptidiki, asosiy jangovar mashinalarning “piyodalar tanki” xususiyati hech qaerga ketmagan. Bundan tashqari tanklar haqiqiy harbiy funksiyalaridan tashqari piyoda askarlarga ishonch bag‘ishlab, dushman askarlarida qo‘rqinch uyg‘otish kabi muhim psixologik funksiyalarni ham o‘taydi.

Tanklar yana tankka qarshi vosita funksiyasini ham bajarishda davom etmoqda. Ko'pchilik hollarda zirhli texnikalar qanday quroldan talofat ko'rganligini aniqlashning imkoni yo'q, lekin 2014 va 2022-yillarda bir qancha tank duellari bo'lib o'tganligi aniq. Bunday duellarning kamligi, tanklarning ko'p miqdorda qo'llanishi kam bo'layotganligidan dalolat beradi va shuning uchun ularning jang maydonida to'qnash kelish hollarini kamaytiradi.

Maxsus operatsiya davomida tanklarning yangi vazifasi statsionar nishonlarni yo'q qilish bo'lib qolmoqda. Bunda tanklar yopiq pozitsiyalardan turib o't ochishmoqda. Artilleriya va batareyaga qarshi kurash vositalarining takomillashuvi tanklarning o'ziyurar va shatakka olinuvchi artilleriya qurollarining o'rnini bosishiga olib kelmoqda. Chunki tanklarda o'zining yaxshi himoyasi hisobiga dushmanning javob zarbalari va granatalar bilan qurollangan kopterlari hujumidan omon qolish imkoniyati yuqori. Tanklarning harakatchanligi va o'tuvchanligini ham unitmaslik kerak, bularning hisobiga ular tezda o'z joylarini o'zgartirib, dushmanning javob o'qlaridan omon qolishadi.

Tanklar hech qachon ko'plik qilmaydi

Maxsus operatsiyaning asosiy saboqlaridan biri «tanklar hech qachon ko'plik qilmasligi»ni tushunib yetish bo'ldi. Har ikki tomon ham o'zlarining tank parklari sonini turli yo'llar bilan kerakli darajada tutib turishga harakat qilishmoqda.

Agar Ukraina chet ellardan tank olib kelish hisobiga umid qilayotgan bo'lsa, Rossiya «Uralvagonzavod» AJda tank ishlab chiqarishni ko'paytirmoqda. Bu zavod shu paytga qadar yirik partiya tanklarni eksport qilish bilan shug'ullanib kelgan edi. RF Mudofaa vazirligiga esa bir necha dona yangi tanklar yetkazib bergan va qo'shinlardagi T-72B tanklarini T-72B3 variantiga o'tkazib berish bilan mashg'ul bo'lgan.

2022-yildan boshlab vaziyat keskin o'zgardi va korxonada eng zamonaviy T-90M tankini ishlab chiqarishni hamda qo'shinlarga yetkazib berishni boshladi.

T-72 tanklaridan tashqari T-80BV tanklarini ham takomillashtirish ustida ishlar olib borilib, ular T-80BVM variantiga o'zgartirilmoqda.

Tanklarga bo'lgan talab T-62M tanklariga ham ikkinchi nafas yo'li ochilishiga olib keldi. Ukraina armiyasida tanklar taqchil paytida ular ikkinchi darajali yo'nalishlarda qo'yilgan vazifalarni bemalol bajarib, zamonaviy tanklarni muhim yo'nalishlarda qo'llash imkonini berishayapti.

Ukraina va NATO tomonida T-72 tanklarining taqchilligi zamon talablariga javob bera olmaydigan Slovakiyaning T-55S tanklari va Germaniyaning Leopard 1 tanklarini yetkazib berish bo'yicha kelishuv boshlashni taqozo etmoqda.

Maxsus operatsiyada tankka qarshi zamonaviy vositalar qo'llanishiga qaramasdan, tank o'zining jang maydonidagi ustunliklarini yo'qotmaganligini ko'rsatdi. Uning yashovchanligi va o't ochish quvvati mazkur jang maydoni uchun yetarli ekanligini, tanklarsiz piyodalarning olg'a yurishi juda qiyin, hattoki mumkin emasligini namayon qildi.

Tanklardan faol ravishda foydalanish, kun tartibiga ularni ishlab chiqarish, ta'mirlash va xizmat ko'rsatish quvvatlarini sezilarli darajada oshirish kerak ekanligi, shuningdek, ularni uchuvchisiz uchar apparatlarga qarshi vositalar bilan ta'minlash masalalarini olg'a surmoqda.

Tank to'plari quvvatini ularning kalibrlari hisobiga oshirish savollari ham yana qayta ko'rib chiqilishi mumkin. Bunda tanklar yer ustidagi nishonlarni yanada samaraliroq yakson qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi.

Tajribalar shuni ko'rsatayaptiki, tanklardan to'g'ri foydalanish, ularni piyodalar va HHQK vositalari bilan himoyalash, tank qo'shinlarini sapyorlar bilan ta'minlash ularni yo'q qilish qiyin bo'lgan nishonlarga aylantiradi va ular har qanday jangovar vazifalarni bajara olishadi. Shunday qilib, tanklar - ularni safdan chiqarib tashlashga hali erta ekanligini yana bir bor isbotlashdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

<https://iz.ru/1451129/andrei-frolov/tankovyi-nariad-naskolko-bronetekhnika-effektivna-v-khode-svo>

<https://www.1tv.ru/shows/chasovoy/vypuski/bronetekhnika-v-svo-chasovoy-vypusk-ot-21-05-2023>

https://ria.ru/tag_bronetekhnika/

<https://tass.ru/armiya-i-opk/19544205>